

## Bokrecension

*Et universitet er et sted, der forsker i alt – undtagen i sig selv og sin egen virksomhed. Rapport om den forskningsfaglige baggrund for udvikling af universitetspædagogisk forskning* Borgnakke, K., Københavns Universitet, 2011, ISBN 978-87-89269-51-1.

I rapporten kartlägger Borgnakke utvecklingen av den universitetspedagogiska forskningen från 70-talet och framåt. Utifrån kunskapssociologiska analyser visar hon på huvudtendenser och ger exempel från internationella, norska och danska tongivande miljöer och projekt. Hon använder också sina erfarenheter från forskningsresor till Stanford och Berkley, deltagande i europeiska forskningskonferenser om högre utbildning samt studiebesök på universitetspedagogiska centra och Learning Labs.

Borgnakke redogör för nödvändigheten av att vidga det högskolepedagogiska forskningsperspektivet och att skapa en mer tvärvetenskaplig forskningsarena. Rapporten är mycket läsvärd och den utveckling som beskrivs är igenkännbar, även om den primärt inte har sin utgångspunkt i svenska erfarenheter.

Vid en tillbakablick på den forskning som bedrevs på 70-talet konstaterar Borgnakke att forskningen tidigt knöts till den praktiska uppgiften, nämligen att medverka till pedagogisk utbildning för universitetslärare. Därmed kom frågor som rör planering, genomförande och utvärdering av undervisning i högre utbildning att stå i fokus. Forskningen blev synlig genom att den kopplades till pedagogiska problemställningar som knöts till hur undervisning genomfördes i högre utbildning. Här exemplifierar Borgnakke med Oslo universitet där traditionella universitetspedagogiska frågor kom att stå i centrum med forskare som Per Lauvås och Gunnar Handal, medan forskare vid reformpedagogiska centra som Roskilde och Aalborg kom att stå för en mer kritisk universitetspedagogik, projektpedagogiken.

När Borgnakke ser på hela perioden från 1970 till 2010 identifierar hon tre starka paradigmer som avspeglas i utbildning, undervisning och lärande, nämligen "Projektpedagogiskt paradigm", "Lärandeparadigmet" och paradigmet "Universitet och Samhället".

I Danmark kom det kritiska perspektivet att vara starkt under 70- och 80-talet men ett skifte skedde från ett projektpedagogiskt paradigm mot ett lärandeparadigm i brytpunkten 80-90-tal, med forskare som Paul Ramsden och John Biggs. Därmed kommer det engelska – amerikanska – australiensiska paradigmet att dominera det universitetspedagogiska området in på 2000-talet. Borgnakke menar att Biggs-traditionen är ett starkt paradigm som utgör en användbar gemensam plattform när det gäller att samordna mål, undervisnings- och läraaktiviteter samt examinations- och utvärderingskriterier. Bristen, enligt Borgnakke, ligger i att detta paradigm ignorerar andra forskningsfält och saknar koppling till annan empirisk forskning om lärande. Det gäller exempelvis det sociokulturella perspektivet som vidgat den individfokuserade pedagogisk-psykologiska inlärningstraditionen. Det saknas också koppling till den centraleuropeiska kritiska traditionen, den filosofiska pragmatismen och till utvecklingen av lärandebegrepp som del av sociala handlingsteorier.

Ytterligare en paradimförskjutning skedde i Danmark under 2000-talet med koppling till s.k. Learning Labs. Genom användning av begrepp och teorier med anknytning till organisatoriskt lärande och genom tillämpning av idéer och principer som kopplas till problem- och

projektorganiserad universitetspedagogik och mästare-lärling-lärande, skedde en utvidgning av lärandeperspektivet. Detta avspeglas särskilt i de forskningsmiljöer som byggdes upp vid universitetscentra och handelshögskolor. Det skedde en förskjutning från ett individorienterat perspektiv på lärande till lärande som social praktik, där högre utbildning utgör en sådan praktik.

Borgnakke menar att det över tid skett en maximal utvidgning av lärandebegreppet, från lärande subjekt till lärande organisation och lärande samhälle, vilket fått till följd att de ontologiska och epistemologiska positionerna behöver preciseras. Det interdisciplinära forskningsfältet sträcker sig från pedagogisk psykologi över pedagogik och didaktik till sociologi. Med en sådan utvidgning blir det också nödvändigt att förstå hela det interdisciplinära fältet och disciplinernas relation till varandra.

För att beskriva och diskutera de utmaningar som den universitetspedagogiska forskningen står inför använder Borgnakke sig av tre starka universitetspedagogiska miljöer. I det första exemplet vänder hon tillbaka till 70- och 80-talet med Aalborg Universitetscenter (AUC) som exempel. Där utvidgades perspektivet för utvärderingsforskning och kopplingar till IKT framtvängde en utveckling av teorifältet. Genom empiriska studier överskreds det rådande projektpedagogiska paradigmet och nya teoretiska kopplingar gjordes till kommunikationsteorier, teorier om social inlärning, kultur och kreativitet. Den universitetspedagogiska forskningen integrerades efterhand i den övriga utbildningsforskningen och i nationella och internationella forskningsnätverk. Det som framför allt gjorde utvecklingen vid AUC framgångsrik var de interna satsningar som gjordes vid lärosätet, men också att det fanns en beredvillighet att koppla forskning i universitetspedagogik med forskning om IT och lärande.

Det andra exemplet kommer från det universitetspedagogiska centret vid Oslo universitet. Tre förutsättningar framhävs särskilt från detta exempel: 1) universitetspedagogik som en ämnesdisciplin knuten till utbildningsvetenskapliga fakulteten, 2) pedagogiska utvecklare som inte bara undervisar utan också bedriver forskning och medverkar i nationella och internationella projekt, 3) att man har som mål att arbeta på ett vetenskapligt sätt så att lärare vid Oslo universitet dels tillägnar sig en pedagogisk baskompetens, dels utvecklar denna så att kvaliteten på utbildningen stärks. Genom att arbeta nära med forskning om och genomförande av universitetspedagogisk utbildning har osynliga frågor från en privatpraktiserande kultur blivit synliggjorda.

Det tredje exemplet kommer från Stanford och i detta exempel understryks den specifika organisationen och forskningsprofilen. Organisationen bygger på nätverkande och entreprenörskapsanda med principen att inte låsa sig fast i lokaler och anställda. Som forskare flyttar man in, verkar ett antal år och flyttar sedan vidare. Forskningsprofilen karaktäriseras av en koppling mellan teknologi och human science.

Den slutsats Borgnakke drar från sina valda exempel är att universitetspedagogiska centra utan forskning är otidsenliga. Sådana centra kan inte matcha de krav och behov som finns idag. Empiriska forskningsprojekt behöver etableras som skapar ny kunskap om vad som sker i det akademiska klassrummet, hur den akademiska läroprocessen ska organiseras, hur nästa generations lärandemodeller ser ut och hur det formella och informella lärandet fruktbart samspelar i den akademiska lärandekontexten. Samtidigt pekar hon på behov av att tänka nytt kring den ämnesdidaktiska forskningen i konkret samspel med innovativa projekt. Det behövs även en förankring i de etablerade institutionernas grundforskning och forskningsbaserade utbildningar. Som forskningsfält rör sig den universitetspedagogiska forskningen, på ett internationellt plan, mot hela utbildnings- och lärandeperspektivet, inklusive fokus på politik, organisatorisk och pedagogisk utveckling vilket skapar behov av interdisciplinära, tvärfakultära och tvärsektoriella perspektiv.

Borgnakke anser att när nya forskningsprogram formuleras bör man ta vara på det bästa från de tre starka miljöer som exemplifieras i rapporten genom att aktualisera den praktikorienterade forskningen, den pragmatiska nyttoorienteringen och den nya internationella interdisciplinära grundforskningen. Hon menar vidare att det är strategiskt viktigt att från första början integrera forskning om IT, nya medier och akademiskt lärande. Hon föreslår att man borde gå samman i större EU-projekt där case-studier i den akademiska lärandekontexten ingår och samarbeta om forskningsbaserad utvärdering av innovation och alternativa undervisningskoncept. Problemet är inte att identifiera forskningsuppgifter och kunskapsbehov utan att få den forskning som är på gång mer samlad och preciserad samtidigt som den ges en mer perspektivrik organisatorisk ram inom vilken den kan utvecklas.

Universitetens krav på innovation och nytänkande, och de förändringsprocesser som följer därav, borde vara av intresse för lärosätena själva att studera och lära av. Här får rapportens rubrik sin mening: *Et universitet er et sted, der forsker i alt – undtagen i sig selv og sin egen virksomhed*. Generellt har lärosäten i Sverige haft mycket lite intresse av att studera vad som pågår i den egna verksamheten. För att åstadkomma en förändring krävs inte bara att bryta teoretiska och organisatoriska begränsningar, utan också att lärosätena internt intresserar sig för och skapar förutsättningar för denna typ av frågeställningar och forskning; något som också borde intressera forskningsråden.

Malin Irhammar, Avdelningschef, Docent i psykologi  
Centre for Educational Development (CED), Lunds universitet  
e-post: malin.irhammar@ced.lu.se